

Érdekességek a szubjektív jóllét (well-being) magyarországi vizsgálatából

A tartalomból

- 1 Bevezető
- 1 Elégedettség az étellel
- 2 Egyéni és társadalmi hasznosság
- 3 Személyes kapcsolatok, bizalom az embereken

Bevezető

Az ezredforduló után egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a gazdasági fejlődés nincs feltétlenül szinkronban a társadalmi folyamatokkal, az életminőség emelkedésével. Számos tanulmányban sürgették az életkörülményekről, a jóllétről alkotott hagyományos fogalmak felülvizsgálatát, és az emberek elégedettségét, közérzetét megragadó szubjektív mutatókat helyezték előtérbe.

Az új irányzathoz csatlakozva az Eurostat 2013-ban az EU-SILC¹ lakossági adatfelvételébe a szubjektív jóllét mérésére szolgáló modul épített be, mely lehetővé tette az eddigi, életminőséget mérő objektív mutatók mellett az egyének étellel való elégedettségének, jóllétének szubjektív vizsgálatát is. Magyarországon e témában korábban nem volt ekkora nagy mintás, közel 18 ezer megkérdezettre kiterjedő vizsgálat, amelyből a szubjektív jóllétre vonatkozó változók mellett rendelkezésre álló, az egyén életkörülményét, illetve háztartását jellemző objektív mutatók, háttérváltozók összekapcsolásával átfogó elemzéseket végezhetünk, valamint feltárhatjuk a közöttük fennálló összefüggéseket is.

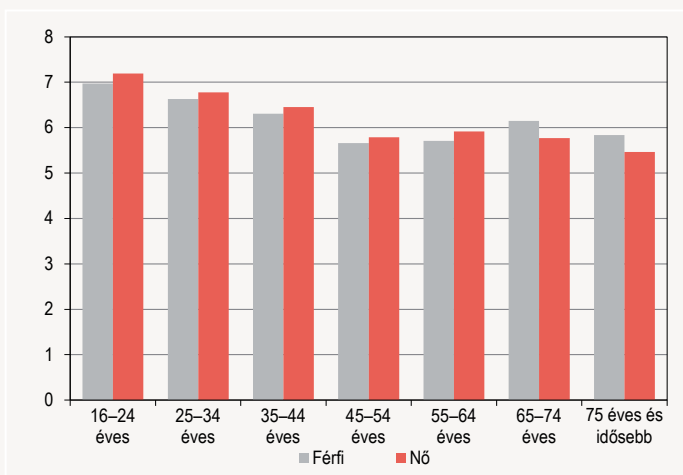
Elégedettség az étellel

Az étellel való általános elégedettségre vonatkozó kérdés a szubjektív jóllét vizsgálatának kulcsváltozója, melynek eredményei egyszerűen magyarázhatók és könnyen érthetőek. A megkérdezettek 0–10-es skálán értékelték, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljesen elégedett).

A válaszok átlagértéke a teljes népességben 6,15 pont volt. Az elégedettség a fiatal felnőttek körében a legmagasabb, ami a 45–54 éves korcsoportig az életkor előrehaladtával jelentősen csökken. A 16–64 évesek körében átlagosan a nők elégedettebbek, ez időskorban megfordul, és a 65 évesek és idősebbek körében már a férfiak az elégedettebbek.

Az étellel való általános elégedettség nemek és korcsoportok szerint

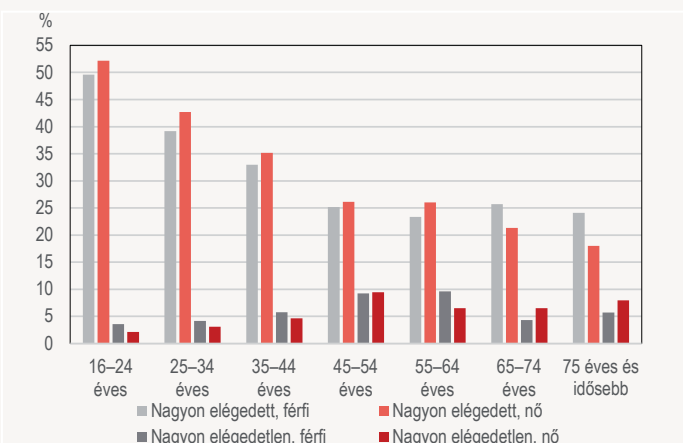
1. ábra

Az átlagokból nem ismerhetjük meg a skála két szélén elhelyezkedők jellemzőit, ezért a nagyon elégedettek (8, 9, 10 válaszértékek), illetve a nagyon elégedetlenek (0, 1, 2 válaszértékek) arányával tovább vizsgáljuk a nemek és a korcsoportok szerinti különbségeket.

2. ábra

Az életükkel nagyon elégedettek, illetve a nagyon elégedetlenek aránya (%) nemek és korcsoportok szerint

¹ Statistics on Income and Living Condition: éves gyakoriságú, nagy mintás, nemzetközileg összehangolt adatfelvétel, mely széles körű információkat szolgáltat az EU-tagállamokban élő lakosság társadalmi, jövedelmi, demográfiai jellemzőiről, munkaerő-piaci helyzetéről, továbbá lakás- és életkörülményeiről.

A 16–24 évesek több mint fele (50,9%) nagyon elégedett életével. Az étellel való elégedettség az életkor előrehaladásával fokozatosan mérséklődik, így a 75 évesek és idősebbek körében a nagyon elégedettek aránya már 20% alatti (19,9%). A 16–64 éves nők körében a nagyon elégedettek aránya magasabb az azonos korú férfiakénál, de az idősebb korcsoportokban ez megfordul, és a 65–74 éves férfiak körében 4,4, a 75 éves és idősebb férfiak körében pedig már 6,1 százalékponttal magasabb az életükkel nagyon elégedettek aránya.

A nagyon elégedetlenek aránya a teljes népességben 6,2%, és minden korcsoportban 10% alatti. Az 55–64 éves férfiak körében a legmagasabb (9,62%) ez az arány, őket a 45–54 éves nők követik (9,43%). A fiatal férfiak általában elégedetlenebbek, mint a fiatal nők, időskorban pedig a nők nagyobb arányban elégedetlenek az életükkel.

A legmagasabb **iskolai végzettség** növekedésével együtt fokozatosan emelkedik az étellel való általános elégedettség. A legelégedettebbek a legfeljebb alapkörű képzettségűek (5,45), míg a legelégedettebbek a felsőfokú végzettségűek (7,02). Az egymást követő végzettségi szintekhez tartozók elégedettségében az érettségivel nem rendelkezők (5,77) és az érettségizettek (6,51) között legnagyobb a különbség.

Gazdasági aktivitás szempontjából vizsgálva: a munkahellyel rendelkezők közül a teljes munkaidőben dolgozók elégedettebbek az életükkel, közülük is a vállalkozókra jellemző a magasabb elégedettség (6,76). A munkahellyel nem rendelkezők közül a tanulók elégedettsége kimagasló, ők minden más csoportnál elégedettebbek (7,62). A teljes népesség 6,15 átlagértékénél a háztartásbeliek is elégedettebbek (6,74), míg a többi munkahellyel nem rendelkező csoport elégedettsége átlag alatti. Legkevesbé a munkanélküliek elégedettek (4,40), ami megerősíti, hogy a munkanélküliség nemcsak gazdasági probléma, hanem az egyén pszichés, mentális állapotát is jelentősen megterheli.

Településtípus szerint nincsenek nagy különbségek. Míg a városi lakosok elégedettebbek (6,20), a községekben élőkre jellemzőbb az alacsonyabb elégedettség (6,04).

Régiók szerint vizsgálva: a Nyugat-Dunántúlon élő emberek a legelégedettebbek (6,38). Az országos átlagnál magasabb az elégedettség továbbá a Közép-Dunántúlon (6,32) és a Dél-Alföldön (6,32), valamint a Budapesten (6,16) élők esetében. Az életükkel legkevesbé Észak-Magyarország lakosai elégedettek (5,90). A területi különbségeket a régiók eltérő társadalmi összetétele, változó településszerkezete is magyarázhatja.

Egyéni és társadalmi hasznosság

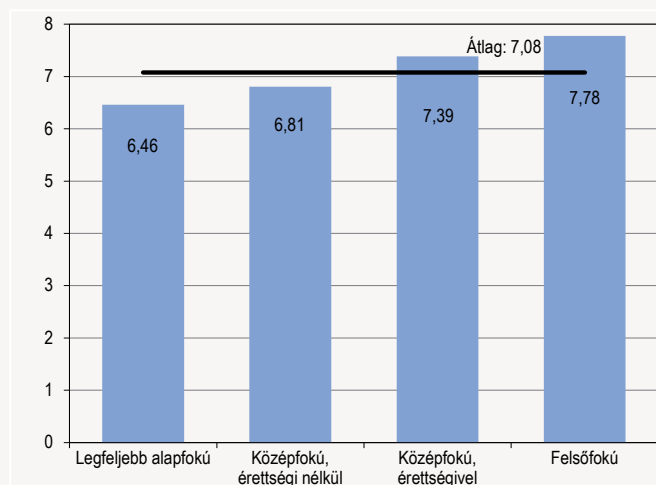
Az étellel való elégedettség egyik meghatározó tényezője a munkában, a magánéletben vagy akár a hobbiiban, sportban való sikeresség és hasznosság érzése. Ezt az **egyén által végzett tevékenységek tartalmasságára** vonatkozó kérdéssel vizsgáltuk (0 = egyáltalán nem tartalmaz, 10 = kifejezetten tartalmaz).

A teljes népesség átlagértéke 7,08, azaz az emberek inkább tartalmasnak tekintik tevékenységeiket, mint sem. A nők átlagosan tartalmasabbnak értékelik tevékenységeiket (7,13), mint a férfiak (7,01). **Életkor** szerint vizsgálva a 16–34 éves fiatalok átlagértéke (7,47) a legmagasabb, a 35–54 évesek körében az átlaghoz hasonló (7,11), míg az idősebb korcsoportokban a legalacsonyabb (6,83) a tevékenységek tartalmasságának átlagértéke.

Gazdasági aktivitás szempontjából vizsgálva az étellel való általános elégedettséghez hasonlóan alakulnak az átlagértékek. A munkahellyel rendelkezők hasznosabbnak értékelik tevékenységeiket (7,51), mint a munkahellyel nem rendelkezők (6,73). A foglalkoztatottak közül a teljes munkaidős vállalkozók átlagértéke a legmagasabb (7,62). A tanulók érzik leghasznosabbnak a tevékenységeiket, átlagértékük (7,96) minden más csoportét meghaladja. A nyugdíjasok az átlagosnál kevésbé tartják hasznosnak a tevékenységeiket (6,80), és a munkanélküliek ítélik legkevesbé hasznosnak azokat (5,61).

3. ábra

A tevékenységek tartalmasságának megítélése a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint

Az **iskolai végzettség** meghatározza a végzett tevékenységek tartalmasságának, hasznosságának értékelését. Minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, várhatóan annál tartalmasabbnak tartja azokat a dolgokat, amikkel foglalkozik. Az oktatási rendszer így a társadalomban betöltött közvetlen jelentősége mellett, közvetett módon is hat az egyének sikeresség- és hasznosságérzetére.

Településtípus szerinti bontásban a megyeszékhelyeken vagy a megyei jogú városokban élők értékelik a legtartalmasabbnak, leghasznosabbnak tevékenységeiket (7,25). A kisebb városokban élők átlagértéke meghaladja az országos átlagot (7,14), a Budapesten élőké kevésbé elmarad attól (7,04), míg a községekben élők tartják a legkevesbé hasznosnak elfoglaltságaikat (6,95). Nyugat-Dunántúlon a legmagasabb (7,50), Észak-Magyarországon a legalacsonyabb (6,87) a saját tevékenységek hasznosságának megítélése.

Az egyén és a társadalom kölcsönhatása miatt az egyén önértékelése elválaszthatatlan a társadalmi közegben betöltött szerepétől. A **társadalomban való hasznosság érzete** meghatározó az egyén önértékelése, s ezáltal közérzete, jólléte szempontjából. Az egyén saját tevékenységeinek értékelése mellett a társadalmi értékekhez való hozzájárulását, a társadalmi célok tükrében történő önértékelését is vizsgáltuk. (Összességében mennyire tartja önmagát a társadalom fontos, hasznos tagjának? 0 = egyáltalán nem fontos, hasznos 10 = kifejezetten fontos, hasznos).

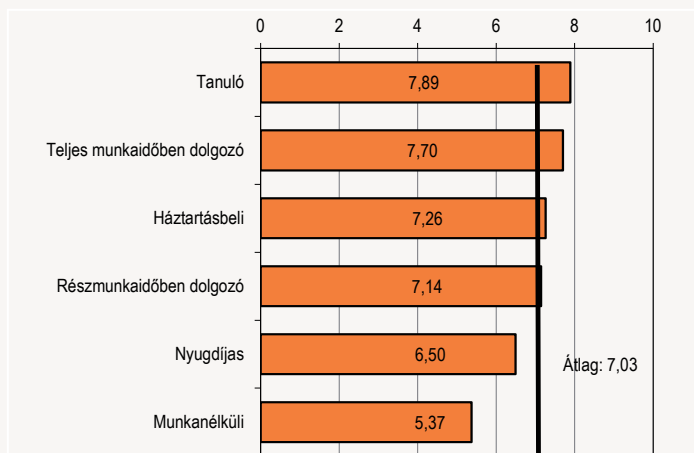
A teljes népesség átlagértéke 7,03. Az **életkor** emelkedésével csökkent az átlagérték: a 16–24 és a 25–34 évesek körében a társadalmi hasznosság átlagértéke 7,47, a 45–54 évesek körében éri el az átlagértéket (7,03), a legidősebb korcsoportban pedig jóval az átlag alatti (5,92).

A legmagasabb **iskolai végzettség** és a társadalmi hasznosság érzete között egyértelmű a kapcsolat. Legalacsonyabb az alapkörű végzettséggel rendelkezők átlagértéke (6,28). Az országos 7,03 átlagot már az érettségivel rendelkezőké is meghaladja (7,31). Az iskolai végzettséggel együtt a társadalmi hasznosság érzete is fokozatosan nő, legmagasabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők átlagértéke (8,43).

Településtípus szerint nincs jelentős különbség a hasznosság értékelésében. Míg a társadalmi hasznosság érzete **régiók** szerint Nyugat-Dunántúlon (7,46) és Észak-Alföldön (7,44) lényegesen magasabb az országos átlagnál, addig Dél-Dunántúlon (6,72) a legalacsonyabb.

Az **egyén gazdasági aktivitása** szerint vizsgálva a munkahellyel rendelkezők a társadalomban hasznosabbnak érzik magukat, míg – a háztartásbeliek és a tanulók kivételével – a munkahellyel nem rendelkezők átlagértékei alacsonyabbak az országos átlagnál. A tanulók érzik leginkább hasznosnak, fontosnak magukat a társadalomban (7,89), ami a fiatalokban, a tanuló fiatalokban lévő ambíciót mutatja.

4. ábra
A társadalomban való hasznosságérzet gazdasági aktivitás szerint

A teljes munkaidőben foglalkoztatottaké a második legmagasabb átlagérték (7,70), függetlenül attól, hogy alkalmazottak vagy vállalkozók, őket követik a háztartásbeliek (7,26). A részmunkaidőben dolgozóké alig haladja meg az országos átlagot (7,14).

A munkanélküliek önbecsülését, érzelmileg nehéz helyzetét mutatja alacsony átlagértékük, miszerint a legkevésbé érzik magukat a társadalom hasznos tagjainak (5,37). Ez is alátámasztja, hogy a munkanélküliség csökkentése nem csupán gazdasági, hanem társadalmi cél is.

Személyes kapcsolatok, bizalom az emberekben

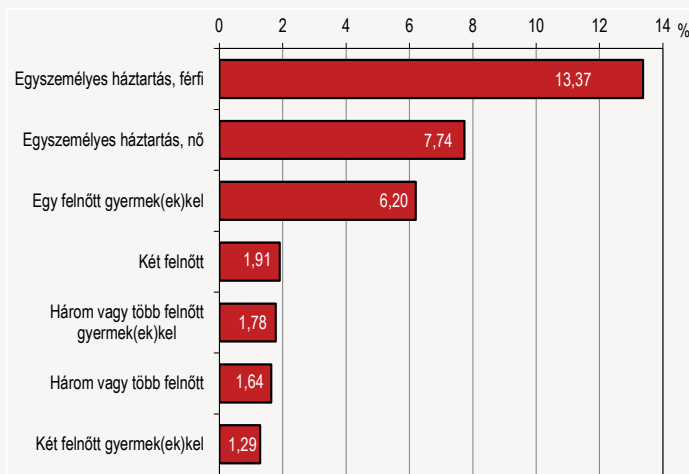
Az egyén személyes kapcsolatait, társas kapcsolatrendszerét, annak megtartó erejét a "Van-e kivel megbeszélnie személyes dolgait?" kérdéssel vizsgáltuk (két válaszlehetőség: igen, nem). A pszichés egészséget, a közérzetet, a hangulatot jelentős mértékben befolyásolja, hogy mennyire teljesül az egyén társas érintkezés iránti igénye. Emellett a napi érzelmi ingerek, örömök, frusztrációk feldolgozásában is nagy szerepük van a társas kapcsolatoknak.

A népesség 2,82%-a nem tudja kivel megbeszélni személyes dolgait. Egy másik, a segítségkérésre vonatkozó kérdésre kapott válaszok alapján a megkérdezettek 2,63%-ának baj esetén nincs kihez fordulnia és nincs kitől segítséget kérnie.

A legfiatalabbak, a 16–24 évesek körében 1% alatti azok aránya (0,64%), akiknek nincs kivel megbeszélniük személyes dolgait. Ez az arány az életkor emelkedésével fokozatosan növekszik, és a 75 évesek és idősebbek körében eléri az 5,18%-ot. **Nemek** szerint nincs különbség, míg a legmagasabb **iskolai végzettség** növekedésével csökken az egyén magányosságának valószínűsége.

A vizsgált háttérváltozók közül az **egyéni háztartásának összetétele** szerint legnagyobbak a különbségek az egyének magányosságában. Az egyszemélyes háztartásban élő férfiak több mint 13%-ának nincs kivel megbeszélnie személyes dolgait. Arányuk nem az idősek, hanem a 65 évesnél fiatalabbak körében a legmagasabb (14,2%). Magányosság szempontjából az egyszemélyes háztartásban élő férfiak után az egyszemélyes háztartásban élő nők következnek. Az arányokban határozott ugrás figyelhető meg az egyszemélyes háztartásban élők és a más felnőttekkel együtt élők között. A magányosság legkevésbé a hagyományos családmoddal hasonló háztartásszerkezetben élőkre jellemző.

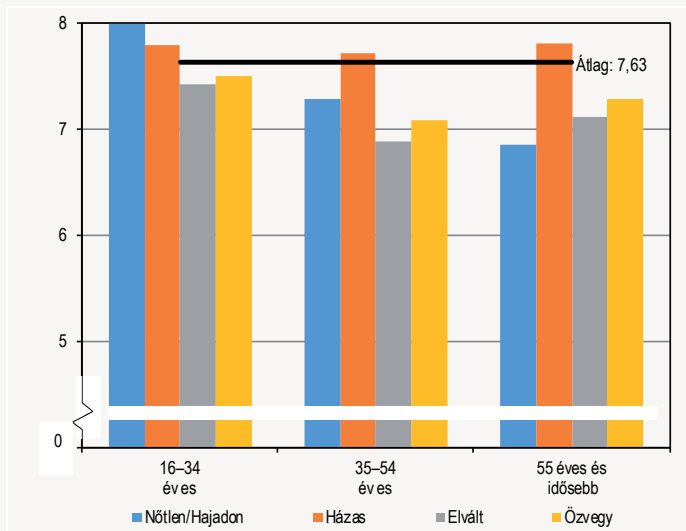
5. ábra
Háztartásszerkezet szerint azok aránya, akiknek nincs kivel megbeszélniük személyes dolgait

A személyes kapcsolatokkal való elégedettség értékeléséből az egyén társas kapcsolatainak mennyiségi és minőségi állapotára is következtethetünk. A rokonok, barátok, ismerősök alkotta kapcsolatrendszer fejlettségének jelentős hatása van a jóllétre. A társas kapcsolatok – a problémák megoldásában való segítségnyújtás mellett – a szabadidő, a kikapcsolódás szempontjából is meghatározó jelentőségűek.

A személyes kapcsolatokkal való elégedettség átlagértéke 7,63 a 0–10-ig terjedő skálán (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljesen elégedett).

6. ábra
A személyes kapcsolatokkal való elégedettség korcsoportonként, családi állapot szerint

A 16–34 évesek a leginkább, az idősebbek a legkevésbé elégedettek társas kapcsolatrendszerükkel. A **családi állapot** szerinti különbségek az életkor előrehaladtával átrendeződnek. A fiatalok körében a nőtlenség, haj-

donok a legelégedettebbek társadalmi kapcsolataikkal, a 35–54 évesek átlagértéke már lényegesen alacsonyabb, ami az időskorúak körében tovább zuhan. A közép- és időskorúak átlagánál egyedül a házasságban élők elégedettebbek személyes kapcsolataikkal.

Az **iskolai végzettség** szerint is határozott a különbség. Az érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők személyes kapcsolataikkal való elégedettsége nem tér el jelentősen egymástól, mindkét csoporté meghaladja az átlagot (7,80 és 7,89). Az érettségivel nem rendelkezők esetén a személyes kapcsolatokkal való elégedettség alacsonyabb az országos átlagnál. Személyes kapcsolataikkal az általános iskola után tovább nem tanulók (7,33) a legelégedetlenebbek.

A kisebb városokban élők a legelégedettebbek személyes kapcsolataikkal (7,88). A községekben és a megyeszékhelyeken élők elégedettsége az országos átlagot közelíti (7,57; 7,60), míg személyes kapcsolataikkal a Budapesten élők a legelégedetlenebbek (7,37). **Területi szempontból** vizsgálva a Nyugat-Dunántúlon élők a legelégedettebbek személyes kapcsolataikkal (7,83), az országost ezenkívül Észak-Alföld (7,78), Dél-Alföld és Pest megye (egyaránt 7,73) átlagértéke éri el.

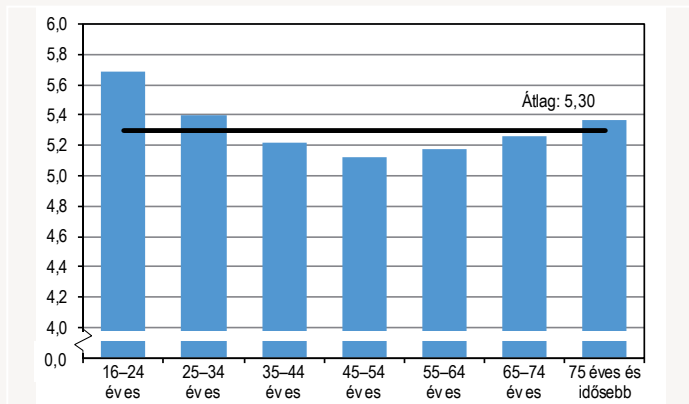
A tágabb társas környezettel való személyes kapcsolatot befolyásolja az emberekbe vetett bizalom, ami a kapcsolatrendszer építésének, új ismeretek létrejöttének elengedhetetlen feltétele.

Az **emberekbe vetett bizalom** átlagértéke az összes szubjektív változó közül a legalacsonyabb, és a szórása is a legkisebb. A teljes népességre számított átlagértéke 5,30 a 0–10-es skálán (0 = senkiben sem bízok, 10 = a legtöbb emberben meg lehet bízni) mérve.

Minél magasabb valakinek a befejezett **iskolai végzettsége**, annál nagyobb az emberekbe vetett bizalma. A legfeljebb általános iskolai végzettségűek átlagértéke a legalacsonyabb (4,94), míg az felsőfokú végzettséggel rendelkezőké a legmagasabb (5,87).

7. ábra

Az emberekbe vetett általános bizalom korcsoport szerint

Az emberekbe vetett bizalom **területi különbségei közül kiemelkedik** a budapesti 5,56-os átlagérték. Rajtuk kívül a megyeszékhelyen vagy megyei jogú városban élőkre jellemző az átlagosnál nagyon bizalom (5,45). A községekben élők átlagértéke az országos átlag alatti (5,22), míg a kisebb városok lakosaié ennél is alacsonyabb (5,03). **Régiók** szerint az emberekbe vetett általános bizalom Közép-Dunántúlon (5,72) a legmagasabb. Az országos átlag feletti Budapest (5,56), Nyugat-Dunántúl (5,52) és

Dél-Alföld (5,51) átlagértéke. Az emberekkel szembeni általános bizalmatlanság leginkább az Észak-Alföldön (4,83) élőkre jellemző.

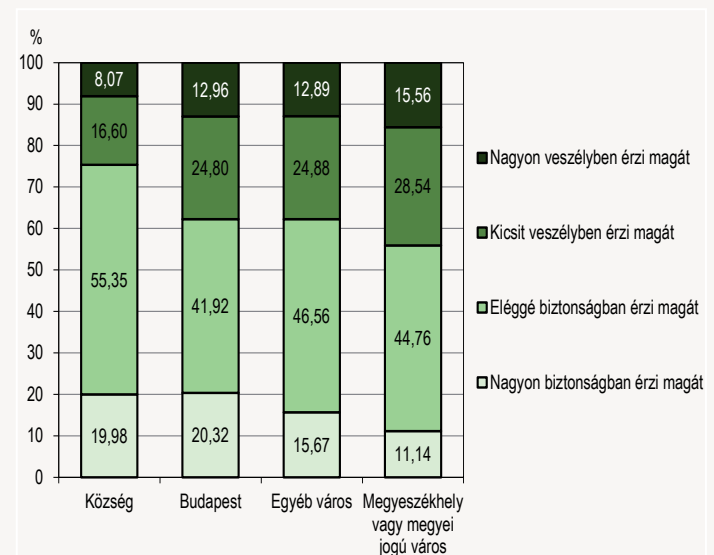
Az emberekben való általános bizalom **életkor** szerinti vizsgálatának eredménye eltér a többi változó „életkori lejtő” jellegétől. A fiatalokra és az idősekre jellemző a nagyobb bizalom, míg a középkorúak tűnnek a legbizalmatlanabbaknak.

A 45–54 évesek körében több vizsgált jólléti változó jelentősen csökken és eléri mélypontját. Az emberekkel szembeni bizalom sem kivétel, ugyanis ebben a korcsoportban a legalacsonyabb az átlagértéke. Az idősebbekre a bizalom növekedése jellemző, a 65–74 évesek körében megközelíti a teljes népesség átlagát, a 75 évnél idősebbek körében pedig meghaladja azt.

A **lakóhely környéki közterületen való biztonságérzetet** az egyén szűkebb környezetéhez való általános bizalma, illetve a lakóhely állapota alakítja. A félelem és a szorongás a közérzetre gyakorolt negatív hatása mellett az életminőséget is befolyásolja. Sötétedés után az utcán való közlekedéstől való félelem ugyanis erősen visszatartja az embereket a társas, kulturális rendezvények látogatásától, az esti szabadidős programokon, sporttevékenységekben való részvételtől.

8. ábra

Biztonságérzet a lakóhely környékén sötétedés után településtípus szerint

A lakosság biztonságérzete a községekben a legmagasabb, ahol az emberek több mint 75%-a biztonságban érzi magát sötétedés után is egyedül a közterületeken. Az egymásba vetett bizalom, a másikért érzett felelősség erősebb az egymást ismerő, kisebb közösségekben.

"Mennyire érzi magát biztonságban sötétedés után, ha a lakhelye környékén sétál?" kérdésre érkezett válaszok alapján, Budapesten és a kisebb városokban az emberek 62%-a érzi magát este az utcán biztonságban. A régiók közül Nyugat-Dunántúlon a legmagasabb a biztonságérzet (az emberek 72,57%-a érzi magát biztonságban), és Közép-Magyarországon a legalacsonyabb (a megkérdezettek 61,99%-a érzi biztonságban magát sötétedés után, egyedül az utcán).

További információk, adatok, elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

Információs szolgálat

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu

© KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2014

A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!